

Benczúr-Ürmössy Gábor

A Mátyás királyunkról szóló előadás margójára

HISTÓRIA ÉS MŰVÉSZET

2018. október havában

Magas akadémikus szinten kaptunk egy bőséges áttekintést a magyarok kedvenc királyáról, Mátyásról. Gaal György tanár úr szintén kolozsvári. Szíve szerint beszélt számára is kedvenc témájáról, nagy királyunkról. A sajátos erdélyi, kolozsvári nézet meglepő, szeretetre méltó, eltér az átlagmagyar szemléletétől, aki Budára, vagy a környék váraiba/városaiba helyezi el Mátyást. Stuttgartban a diaszpórában élve ránk fér egy történelemóra ezen a szinten, ahol fogas politikai és diplomáciai kérdések is megvitathatóak. A sok hadjárat mellett a dinasztia-alapítás kudarcának elemzése volt meggyőző.

Végtére mégis hiányoltam valamit, valami *szépet*. Nekem könnyű a dolgom, hogy ezt a kiegészítést összehozzam: csak hátranyúlok a könyvespolcra és előveszem dédapám u. n. Mátyás-ciklusát.

Történt ugyanis a királyi vár nagy építkezései során, hogy 1902-ben megbízták őt a Hunyadi-terembe tervezett nyolc nagy festmény elkészítésével. A terem közben épült a quattrocento stílusában, ennek során a falak formája, anyagai, színei, a visszafogott berendezés bútorai nem kis problémát okoztak. A termet uralta Fadrusz János híres szobráról készült lekicsinyített másolat.

A nyolc kép vázlata hamarosan elkészült, de a kivitelezés nagyon elhúzódott. Valószínűleg a magas tiszteletdíj fedezete sem volt biztosított, végül maga a király kezeskedett. A két óriáskép (203x435 cm) nagyot késve elkészült, s elfoglalta helyét. A közönség számára nem volt nyilvános a helység. A képek túléltek minden vészt, hosszú ideig Rómában voltak a magyar követségen.

Használjuk ki az alkalmat és tekintsük meg mind a nyolc kép témáját. Az első hat festmény kisebbre volt tervezve a helyi adottságokat követve, de így is impozáns nagyságúak (majd 2 m magas, másfél-két és fél m széles). A vázlatok 1/3 életnagyságú alakokat mutatnak.

A befagyott Dunán minden más festő tömeget festett volna, itt csak pár alak kelti ezt a benyomást.

1. ábra - Mátyás királyválasztása a Duna jegén

Mátyás párviadala a cseh vitézzel nem színpadi játék volt, a királyt ájultan szedték le a lováról, Holubár eltörte a karját. Szédületesen lendületes az összecsapás pillanata, egyben egy búcsúpillantás a lovagi udvari életre. Beatrix jelenete vagy az esküvői szertartás, vagy fogadása Budán. A kész festmény ezt a kérdést eldöntötte volna. A vázlat hosszú lappangás után csak pár éve került elő.

2. ábra - Mátyás és Holubár

3. ábra - Mátyás és Beatrix esküvője

4. ábra - Mátyás az igazságos

A fontos mondanivaló számomra a két csoportjelenetből adódik, Mátyás tudósai és művészei társaságában. Ha nem csalódom, a Mátyás-templom makettjét emelik fel a segítők. A királyné a tudósok társaságát keresi, 100 éve ez még nem volt természetes, de a humanizmus korára jellemző. A képek üzenete: Mátyás független országa korán átvette dél felől a reneszánsz kultúrát, eredményesen terjesztette észak felé és Európa teljesértékű tagja lett. A két nagy kép pazar kivitelezésben ezt a tényt ünnepli. Szín- és formapompája a mantuai Mantegnára emlékeztet. Mantegna maga is megfestette Mátyás arcképét. A történetet nem kell magyarázni, magától beszélnek a vásznak. Benczúr a legszívesebben olajjal és vászonnal dolgozott, nem a falra festett.

5. ábra - Mátyás művészei körében

6. ábra - Mátyás tudósai körében

7. ábra - A diadalmas Mátyás, részlet, 1919

8. ábra - Mátyás fogadja a pápa követeit, 1915

Ha van ékes szó, akkor legyen ékes szín és ékes forma! Az Erasmus Akadémia 35 vendége hallotta a kicsiszolt, megfontolt, ellenőrzött és bizonyított szavakat és mondatokat. Összehasonlíthatja az átérzett, kitalált, komponált mozdulatot, fejkötőt, süveget, nekifeszülő lóhátat, parancsoló arckifejezést. A történész és a történelmi festő nálunk találkoznak.

Források:

Benczúr Gyula családi adattára

Bellák Gábor: Történelem – Kép, 2000